

Hemming Gadh: Strafftal över danskarna

Talare

Hemming Gadh
Biskop, diplomat, militär

Omständigheter

Detta tal är ett beroömt exempel på strafftal i den svenska nationalistiska propagandan på 1500-talet. Under senmedeltiden fanns det två politiska »partier« i Sverige, bland stormännen och bland kyrkans prelater. Det förra ville ha en union med Danmark och Norge. Det senare ville ha en egen regent eller kung i Sverige.

Vid början av 1500-talet var Svante Sture riksöverste. Det var ständiga krig med danskarna, men 1510 erbjöd den danske kungen fred. Samtidigt anlände en delegation från den mäktiga hansastaden Lübeck och föreslog att man gemensamt skulle gå till angrepp mot Danmark. I det svenska riksrådet tvekade man i detta val mellan krig och fred.

Den ska Hemming Gadh, biskop i Linköping och under många år Sturepartiets ombud vid påvestolen i Rom, ha tagit till orda. I sitt tal beskriver han att danskarna är opålitliga, och att de brutit varje ed och avtal med svenskarna. Detta var ett vanligt tema i rimkrönikor och manifest vid denna tid. Hemming Gadh ville visa hur danskarnas falskhet också yppade sig i deras språk och gester, i deras retorik. Slutligen ger han exempel på att falskheten förenas med barbarisk grymhet. Svenskarna var på varje punkt deras motsatser. De höll alltid sina eder och deras språk var alltid enkelt och sanningsenligt. Så stor var kraften i detta tal att riksrådet beslöt att gå till anfall mot Danmark. Hemming Gadh ledde krigståget, trots sin biskopstitel. Så berättar ärkebiskop Johannes Magnus, en mästare inom den svenska propagandan. Det är tänkbart att han också komponerat detta tal. Nu hade den svenska staten två stora myter. Den ena handlade om de tappra och oövervinnliga goterna, den andra om danskarna som den eviga dödsfienden. Man använde dem så snart krigsandan borde stärkas i landet. När Gustav Vasa fruktade ett angrepp från Danmark, lät han översätta Hemming Gadhs tal till svenska och tyska. Så gjorde man även när svenska arméer förberedde anfall på Danmark under 1600-talet. Under 1700-talet övertog dock Ryssland Danmarks forna roll som dödligt hot mot Sverige. Då behövde man inte längre Hemming Gadhs tal, och det föll i glömska. Här återges utdrag ur talet i översättning av Kurt Johannesson, från Johannes Magnus utgåva på latin.

Och om man saknade alla andra argument som skulle bevisa danskarnas lögnaktighet, då visar deras fruktansvärda svordomar som flyter ur deras ogudaktiga och smädande munnar vid nästan varje ord hur deras fördärvade natur driver dem till lögnen. Ty sannfärdiga män talar utan eder och vinner alltid tilltro, men de lögnaktiga blygs inte att missbruka Guds namn för att ge det föfängliga ett sken av sanning. Ändå skänker kloka män dem inte någon tillit.

Jag har nu nått mitt sjuttionde år. Jag har rest igenom nästan hela Europa. Men aldrig kom jag till en trakt där invånarna använder fler svordomar än i Danmark. För talar du med en dansk bonde eller borgare, med deras stormän och furstar, präster och biskopar, kanske om den obetydligaste sak, då svarar de genast med fasansfulla eder: »Vid den levande Gud, så är det!«, »Vid de heliga fem jag inte gjort!« etc. De använder många sådana eder och ännu mer förfärliga, så ingen klok man kan betvivla att de är beredda till all slags lögn. I minsta sak kan de

åkalla tusen djävlar och demoner. Inte heller värdigas de tala som andra människor. Nej, de hostar liksom fram orden eller formar dem nere i strupen. När de talar, vrider och vränger de med flit den övre läppen åt vänster och den nedre åt höger, som vore det en särskild ära att vanställa ansiktet på detta märkliga sätt. De stammar och läspar när de försöker uttala tyska ord (som de inte förstår). Svenskan behandlar de med sådant förakt och så illa att vi svenskar knappt förstår dem. Vi kallar ju Jacobus Jakob, men danskarna säger Ippe eller Jeppe. Johannes kallas Johan hos oss men Jusse eller Jösse hos danskarna. Nicolaus blir Klaus hos oss och Nisse eller Nesse bland danskarna. På samma sätt vanställs många andra ord genom danskarnas föfänga.

[...]

Därför har det alltid varit till större nytta och heder för oss att inte förhandla om fred med danskarna. De har ju så ofta snärjt och bedragit oss med märklig konst och med svekfull tro, brev, sigill och storslagna löften. Bland dem finns så sluga sinnen, så listiga och bedrägliga råd, så invecklade bedrägerier och alla konster varmed goda människor lätt kan fångas. Och allt döljer de med fagert tal, särskilt när de vill bedraga oss. Då heter det: »O käre herrar, o ljuvaste bröder och dyraste vänner, o kärälskelige grannar och anförvanter som står oss närmare än några dödliga, vi är ett kött, ett folk, ett broderskap; om vi sluter förbund, kan ingen fiende motstå oss, lätt skall vi betvinga alla våra ovänner och utan möda störta allt som står oss emot.«

Så talar de inför alla och lockar många till sig. Men i hemlighet skrattar de och säger: »När rätta stunden kommer, skall vi genast slå huvudet av dem och bränna dem så deras död blir ännu mer skamlig. Brev, sigill, löften, eder och allt som binder oss vid dem sären, så är det icke!«, »Guds dyra blod!«, »Vid Guds död, det har skall vi listigt tolka emot dem. Vi skall beskylla de döda för hemska brott och skriva upp dem i våra krönikor som vore de sanna. Vi skall beröva hustrur och barn deras arv eller bjuda ut dem som de sämsta skökor. Till slut skall vi dela de mördades egendom och återvända till vårt Danmark, tyngda av svenskarnas rikedomar.«[...]Återstår den otroliga grymhet som danskarna visar de ömkansvärda som lidit skeppsbrott, utan spår av mänsklighet. Varken bland vilda barbarer eller rasande vilddjur finner man dess like. De bor ju mellan den väldiga oceanen och vårt götiska eller tyska hav. Därför kastas olyckliga skeppsbrutna ofta mot dessa stränder som saknar alla hamnar. Man borde hjälpa dem av mänskligt medlidande men blygs inte att söka deras undergång.

Ty de vilda danskarna, vars onda namn är så förhatligt för Gud och människor, anfaller då i hopar dessa förtvivilade som kastas halvdöda omkring och förlorat all egendom. Vargar kan inte kasta sig mer våldsamt över Biren. Och skulle några skeppsbrutna ännu ha hopp att kunna rädda sig ur havsvågorna och från klipporna, så förvägras dem detta. För danskarna störtar in i stäven, aktern och på däcket och lemlästar eller störtar dem i havet utan hopp om räddning. Och allt de beskylls för är att ha vidrört sanden på den cimbriska kusten. Då måste de förtvivilade sjömännen störta sig i vågorna och gripa efter brädstycken eller vad lyckan skänker dem för att simmande rädda sina liv. Men skulle de komma levande till stranden, då kastar sig genast en skara beväpnade danskar över dessa värnlösa, nakna, halvdöda och utmattade för att fångsla, hugga ner eller såra dem. Så visar dessa grymma blodhundar en sådan grymhet mot de stackars skeppsbrutna, att ingen med mänskligt hjärta kan tänka på de olyckligas förfärliga lidande utan ymniga tårar ...

Källa

<div>Oversättning från latin av Kurt Johannesson. Vår omständighetsbeskrivning är en omarbetad version av beskrivningen av talet i Ordet är en makt: svenska tal från Torgny lagman till Carl Bildt och Mona Sahlin: en antologi (1998) sammanställd av Kurt Johannesson, Olle Josephson, Erik Åsard.</div>

Taggar

1500-tal, 1510, 1510-tal, Man, Propaganda, Strafftal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/hemming-gadh>